

рефлексивного типу. Дослідження жанрової специфіки віршованого листа варто продовжити із врахуванням контексту його художньої взаємодії з іншими жанрово-тематичними різновидами адресованої лірики – посланням і присвятою.

Джерела та література

1. Голод М. Стрімка моя вулиця. Поезії / Марія Голод. – Торонто : Об'єднання українських письменників «Слово», 1988. – 144 с.
2. Дмитерко Л. Д. Твори. У 4-х т. Т. 1 : Поезії / Любомир Дмитрович Дмитерко ; передм. І. Зуба. – К. : Дніпро, 1981. – 487 с.
3. Калинець С. З під рідної стріхи. Вибрані вірші / Сільвестр Калинець. – Львів : Друк. Ставропиг. Ін-та під упр. Ю. Сидорака, 1921. – 35 с.
4. Кордун В. М. Сонцестояння : поезії / Віктор Максимович Кордун. – К. : Дніпро, 1992. – 301 с.
5. Костенко Л. В. Вибране / Ліна Василівна Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
6. Лесич В. Вибрані поезії (1930–1965) / Вадим Лесич. – Нью-Йорк : Слово, 1965. – 212 с.
7. Таран А. В. Бродячий дощ : поезії / Анатолій Васильович Таран. – К. : Дніпро, 1995. – 228 с.
8. Яновський Ю. І. Твори. У 5-ти т. Т. 5. Вірші. Публіцистика. Роздуми про літературу. Листи / Юрій Іванович Яновський ; упорядкув. та прим. К. Волинського. – К. : Дніпро, 1983. – 382 с.

Назарець Віталій. Жанрова специфіка стихотворного письма. Стаття посвячена дослідженню однієї з жанрово-тематичних різновидностей адресованої лірики – стихотворного письма. Адресована лірика розглядається як супержанрове утворення, яке включає в себе ліричні твори з підкресленою діалогічною установкою, розрахованою на комунікацію з внутрітекстовим адресатом (стихотворне письмо, поетичне послання, посвячення). На матеріалі поетичних текстів української адресованої лірики XIX–XX в. досліджується жанрова специфіка стихотворного письма, виділяються дві його генологічні художественні модифікації: письмо інформативного типу і письмо рефлексивного типу. Характеризується інформаційно-комунікативна структура, жанрові рефлексії в складі ліричного заголовка, композиційні і тематичні особливості виділених художественних модифікацій стихотворного письма, їх отправитель і отримувач.

Ключові слова: адресована лірика, жанрова специфіка, стихотворне письмо, письмо інформативного типу, письмо рефлексивного типу, автор, адресат.

Nazarets Vitalii. Genre Specifics of Poetic Letter. This article deals with research of one of the genre-thematic variety of addressed lyrics – poetic letter. Addressed lyrics is considered as supergenre formation which includes lyric works with accented dialogic aim oriented on communication with intratextual addressee (poetic letter, poetic epistle, dedication). The genre specifics of the poetic letter is investigated and its two genological artistic modifications are defined on the material of poetic texts of Ukrainian addressed lyrics of XIX – XX centuries: letter of informative type and letter of reflective type. Informative-communicative structure, genre reflections including lyric title, composition and thematic peculiarities of the certain artistic modifications of a poetic letter, their sender and addressee are characterized.

Key words: addressed lyrics, genre specifics, poetic letter, letter of informative type, letter of reflective type, author, addressee.

Стаття надійшла до редколегії
25.04.2013 р.

УДК 821.111

Світлана Натяжко

Психоаналітичний наратив у творчості Анни Гавальди (на прикладі роману «Я її любив / Я його любила»)

У статті йдеться про важливість й актуальність дослідження творчості сучасної французької письменниці Анни Гавальди в психоаналітичному аспекті. Наведено основні характеристики художнього наративу письменниці на прикладі роману «Я її любив / Я його любила». Показано безпосередній зв'язок художнього наративу з

психоаналізом. Проаналізовано твір у контексті творчості Анни Гавальди. Досліджено жанрову специфіку твору, систему персонажів, способи застосування психоаналізу в романі. Відповідно до цього доведено доцільність включення в словник літературознавчих термінів, які стосуються поняття «психоаналітичний наратив», для вираження художньої функції «історії хвороби» героя.

Ключові слова: жіноча література, художній наратив, психоаналітичний наратив, метод психоаналізу, письменник-психоаналітик.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній французькій літературі дедалі більшу увагу читачів і критиків привертає жіноча проза. Кількість молодих письменниць просто вражає: Венера Курі-Гат, Анні Ерно, Поль Констан і Франсуаза Малє-Жоріс, Анна Гавальда та багато інших. На перший погляд, здається, що більшість їхніх творів – це чергова «мильна опера» з передбаченим розвитком подій та фіналом, так звані романи для домогосподарок. Але масова література теж не однорідна за якістю. Серед авторів бестселерів неважко знайти глибокі твори з видатними художніми якостями. Незважаючи на простий сюжет окремих «мильних опер», тут можна знайти безцінний матеріал для досліджень у різноманітних аспектах. Адже центральне місце у творчості письменниць належить «жіночій темі», яка фокусується на проблемі самореалізації жіночої особистості в сучасному суспільстві, пошуках гармонії та розуміння в сімейних стосунках, у взаєминах із чоловіком. Цю тему автори розкривають із жіночої точки зору, через призму внутрішнього світу жінки, її сумнівів, суджень, мрій, переживань, що є художньою особливістю жіночої творчості, і, що не менш важливо, сюжетом для таких творів слугує реальне, часто повсякденне життя. І часто нібито дріб'язкові жіночі проблеми загострюють загальнолюдські питання, які стосуються найважливіших аспектів життя. Психологічний уміст жіночих творів настільки достовірний і цінний з погляду людського досвіду, що може стати об'єктом для цікавих наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Серед сучасної феміністичної літератури Франції найбільшою популярністю серед читачів користуються твори Анни Гавальди. Її порівнюють із Франсуазою Саган (до речі, коли Саган померла, то саме Гавальда запропонували написати про неї статтю в «Elle», а потім ще й виголосити прощальне слово в церкві). Її називають «ніжним Уельбеком», вважають найяскравішою «зіркою французької словесності», чий закордонний успіх, як стверджують, затьмарив навіть славнозвісного Дена Брауна. Її твори перекладено 36-ма мовами світу. За романом «Просто разом» знято кіно з Одрі Тоту в головній ролі. Першу літературну премію письменниця здобула ще 1992 р. за найкращий любовний лист. На початку творчого шляху збірка дванадцяти новел «Мені б хотілося, щоб на мене хтось десь чекав» отримала Гран-прі RTL (2000 р.). Згодом один за одним з'явилися романи для дорослих і для дітей – всі, за її словами, неавтобіографічні, проте напрочуд близькі серцю. Незважаючи на простоту сюжетів та легку манеру письма, кожен роман письменниці вартий уваги критиків. Але поки що немає ґрунтовних досліджень творів Анни Гавальди, лише численні відгуки літераторів, у яких її твори вже розглядаються як бестселери сучасної літератури. Можемо натрапити в журналах лише на окремі статті про біографію, відгуки на щойно надруковані книги, інтерв'ю. З українськими дослідниками така ж ситуація. Тимчасом структура, стиль, жанрова своєрідність її творів потребують повноцінного вивчення, оскільки дослідження сучасної літератури, як і творів літератури будь-якого іншого періоду, важливе для розуміння не лише того чи того письменника, а й для вивчення всієї літературної епохи, її тенденцій.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Останнім часом серед літературознавців посилюється інтерес до дослідження художнього наративу, зокрема із застосуванням психоаналізу як методу. Ситуації, які вибирають автори жіночої прози, вже передбачають використання психоаналізу, оскільки завжди йдеться про внутрішній світ людини, її свідоме та несвідоме, з особливостями реакції людського мозку на ту чи ту ситуацію. Застосування засад психоаналізу при експертизі наративного тексту є невід'ємною складовою частиною цілісного аналізу твору. А особливо це стосується жіночого наративу, оскільки «...взаимосвязь психоанализа и феминистской литературы имеет особый характер: с одной стороны, феминизм использует в своих теоретических конструкциях методологию психоанализа, а с другой – подвергает критике основные идеологические постулаты психоаналитической теории» [2, с. 125]. І, як стверджувала Анна Гавальда у своєму інтерв'ю для «Комсомольської правди», «...жіночий наратив – це один лише психоаналіз» [1]. Цими факторами зумовлена й **актуальність** нашої статті.

Отже, перейдемо до аналізу твору. Критики визначають його як роман. Із цією думкою можна посперечатися, оскільки в жанровому плані твір не зовсім вкладається в поширене уявлення. Роман (фр. roman – «романський») – літературний жанр, найпоширеніший у XVIII–XX ст.; великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів» [4, с. 405]. Таке визначення роману не зовсім відповідає твору «Я її любив / Я його любила». Є кілька нюансів. По-перше, на нашу думку, це не складний епічний твір, оскільки в ньому розгортається лише дві сюжетні лінії, з п'ятьма персонажами. По-друге, він не містить жодних суспільних подій, у ньому розказана лише коротка приватна історія.

І все ж за глибиною наповнення наратив твору цілком співвідносний із найвідомішими романними історіями сучасної літератури. У складній життєвій ситуації (розлучення) розкриваються багатогранні характери героїв з усім розмаїттям їхнього психологічного існування в контексті соціального середовища (стосунки свекра та свекрухи, батьків і дітей); несподівані вчинки, приховані причини поведінки персонажів через розкриття спадкових факторів, виявлення потаємних бажань, роздумів, мрій. Швидше за все, твір можна було б назвати соціально-психологічною розповіддю.

Розповідь ведеться від першої особи, невістки Хлої, яка описує непростий період свого життя. В цю оповідь вкраплюються спогади її свекра (таким чином ми маємо двох наративів). У розповіді Хлої простежується послідовність у викладі подій. Спробуємо вяснити, якими засобами Анна Гавальда надає наративу статусу, «пов'язаного з психоаналізом».

Отже, сюжет твору простий: ідеться про розлучення двох ще досить молодих людей, через зраду чоловіка. Він пішов до іншої, дружина в розпачі, їй не хочеться жити. А в неї двоє дітей, про яких потрібно дбати, яких потрібно виховувати, щодня збирати до школи, водити в кіно, вчити з ними домашні завдання. Ніби відома історія, яка не містить нічого надзвичайного. Але Анна Гавальда подала цю історію в дещо іншому ракурсі, не зовсім характерному для жінки-письменниці. Тут вона постає в ролі швидше жінки-психоаналітика, для якої справжня історія відбувається на значно глибшому рівні, у внутрішньому світі персонажів. Авторка постає перед нами в ролі лікаря. Вона піддає людину в стані неврозу психоаналізу, ставить діагноз і призначає спосіб лікування.

Отже, ми застаємо Хлою, головну героїню, у безвихідній ситуації, вона – покинута, самотня, безпорадна, без жодних надій на майбутнє: «Хотілося цигарку. От дурість, я ж не палю уже багато років. Так, кинула, але життя є життя... Ви проявляєте неймовірну стійкість, а потім, якось одного зимового ранку, ви вирішуєте пройти чотири кілометри по холоду, щоб купити пачку цигарок, або ви любите чоловіка, разом з ним заводите дітей, а одного зимового ранку ви дізнаєтеся, що він йде від вас, тому що кохає іншу. Додає, що йому шкода, що він просто помилився».

Як по телефону: «Вибачте, я помилився номером»» [6, с. 34].

Стан героїні передано надзвичайно виразно, з тонкими нюансами переживань, із відчуттям справжньої трагедії, достовірної, кимось пережитої. Як авторці роману вдалося з такою точністю описати стан героїні і виявити ознаки психічного розладу? Психоаналітики стверджують, що кожен твір містить біографічні дані автора. Проблеми, представлені у творах, здебільшого виростають із власних проблем письменника, а «...орієнтація на особистість автора передбачає вияв неусвідомлених структур авторської психіки» [3, с. 105]. Кожен літературний твір, з огляду на його психологізм, є певною мірою автобіографічним, принаймні, свідчить про реальні переживання автора. Якщо заглянути в біографію Анни Гавальди, дізнаємося, що вона розлучена, має двох дітей. Отже, життєва ситуація, описана в романі, досить знайома для авторки. Саме тому стан Хлої, головної героїні роману, здається нам настільки природним, достовірним.

Анна Гавальда обирає тему не лише через власне розлучення, а й, мабуть, не в останню чергу, через розлучення її батьків, яке сталося, коли дівчинці було 14 років. Унаслідок цих подій Анну віддали в пансіонат. У підлітковому віці це не могло сприйматися легко. Якщо слідувати З. Фроїду, що несвідоме душевного життя є інфантильним і, крім того, «... бессознательное – это не только название временно скрытого, бессознательное – это особая душевная область со своими собственными желаниями, собственным способом выражения и свойственными ему душевными механизмами, которые иначе не действуют ...» [5, с. 208], то опис сцен піклування свекра Хлої про внуків, потурання всім їхнім примхам є відбитком витіснених дитячих бажань авторки, не здійснених у дитинстві. Вона пережила Хлоїну ситуацію, знає, до чого може призвести такий стан. Також вона

знає, як відчуватимуть себе діти, що спричинить ця ситуація. Анну Гавальду від повного розчарування і безнадії врятувала письменницька діяльність. Вона перевірила на собі метод лікування психоаналізом, тому що, як стверджував З. Фройд, «...психоаналізом овладають прежде всего на самом себе, при изучении своей личности» [5, с. 11]. Авторка знає, що потрібно її героїні. На відміну від тих письменників, які в процесі сублімації втілюють витіснене в дитинстві (компенсують не додане), Гавальда аналізує ситуацію героїні і не дозволяє їй зупинитися на етапі смертельної образи на життя. Аби вивести її із цього стану, змусити вийти за межі свого страждання, подивитися на світ, побачити інших людей, авторка зіштовхує її з головним ворогом – свекром. По-перше, цей чоловік нібито апріорі не здатен її зрозуміти, бо завжди буде на боці сина, по-друге, свекор завжди здавався Хлої чужою, замкненою і непривабливою людиною («Він надто стриманий. Надто мовчазний» [6, 13]).

Хлоя не хотіла нічого сприймати, прагнула відчувати себе жертвою обставин, а не ставати на місце чоловіка і намагатися його зрозуміти («Мене нудить від вас обох» [6, с. 91]).

У свекра ніколи не було з невісткою нічого спільного. І раптом саме він з'являється поруч і намагається говорити з жінкою про її проблеми. Попри небажання і навіть агресію співбесідниці, знову й знову викликає її на відвертість. Саме свекор постає в ролі лікаря, який прийшов на допомогу. Чому свекор? По-перше, він був практично чужим для Хлої, як лікар-психолог для пацієнта. По-друге, він спокійний, врівноважений, виважений у своїх словах та рішеннях (теж нагадує цим лікаря-терапевта). По-третє (це – головне), його життя виявилось дуже схожим на життя героїні. Свекор так само виріс у бідній сім'ї, так само батьки віддали його в пансіонат. «Я був надто молодий, щоб цікавити батька, а мати пурхала, наче метелик» [6, с. 76].

Під час спілкування виявилось, що свекор, наче професійний аналітик, показав пацієнту, наскільки добре він його розуміє, його складну ситуацію і проблему. «Ні, це добре, що Адріан пішов. Думаю, ти заслуговуєш кращого... Кращого, ніж ця вимушена веселість» [6, с. 91].

Спочатку Хлоя, як і будь-хто інший в її ситуації, не сприймає всю очевидність ситуації і відмовляється від допомоги: «Протягом семи років я плутаюся у вас під ногами, але ви перший проявили інтерес до мене... Я вам скажу все, що я думаю. Я не вважаю вас ні добродушним, ні милосердним. Я все розумію. Ваш син зробив помилку, і ви слідуйте за ним – «підчищаєте», так би мовити, покриваєте брехню. Ви намагаєтеся – як можете – заліпити тріщини. Ви не любите, коли є тріщини, так, П'єре. Ні, не любите! Просто терпіти не можете...» [6, с. 58].

Попри небажання Хлої вести будь-які розмови зі свекром, він, діючи, як досвідчений психоаналітик, заінтриговує Хлою своєю історією, йому вдається переконати її, змусити вислухати. «Потрібно, щоб я негайно у всьому розібрався. Це дуже важливо. Я не знаю, чи ти зможеш мене зрозуміти, але треба, щоб ти мене вислухала. Я повинен потягнути за нитку, але за яку? Я не знаю. Я не уявляю, як і з чого почати. О Боже, як все складно... Якщо я потягну надто сильно чи не за ту, все ще більше заплутається. Настільки заплутається, що я не зможу більше нічого зробити і назавжди залишуся в такому становищі. Розумієш, Хлоє, моє життя, все моє життя – це міцно змотаний клубок» [6, с. 61].

Гавальда у вуста свекра вкладає свій метод лікування неврозу героїні. Вона використовує постулат Фройда: «При аналитическом лечении не происходит ничего, кроме обмена словами между пациентом и врачом» [5, с. 5]. Свекор розповідає свою історію, яку Хлоя почула вперше, і вражає нею невістку. Історія батька різко схожа на історію сина. П'єр також колись мав коханку. Проте розв'язка цієї зради інша – у нього не вистачило духу залишити сім'ю заради коханої людини. П'єр детально розповів свою історію, зі всіма перипетіями, зі всіма труднощами, складностями і нелегкістю доленосного вибору: «Все моє життя розподілилося між двома округами Парижу і маленьким замиським будиночком. Я ніколи не бачив своїх батьків щасливими, мій єдиний брат помер, задихнувшись, я одружився на першій своїй дівчині – сестрі одного із моїх друзів, тому що не зумів вчасно «втекти»... Ось таким було моє життя. Таким... Розумієш, про що я? Мені здавалося, що я знову народився на світ. У мене було відчуття, що все починається сьогодні, в її обіймах, у теплих водах, у сирій комірці мадемуазель Лі...» [6, с. 115].

Зрештою свекрові вдалося сколихнути Хлою. Він її здивував своєю розповіддю. Хто міг подумати, що мовчазний, похмурий, замкнений у собі роботяга пережив справжню трагедію кохання? Хто міг подумати, що П'єр міг кохати і бути цілком іншою людиною?

Письменниця намагається змусити нас задуматися про тих, хто йде. Ніхто не думає про те, що, якби він / вона залишилися, то чи було б краще? Авторка роману наголошує на тому, що складно зробити вибір у такій ситуації. Піти і решту життя прожити з коханою людиною чи залишитися,

виховувати дітей, вести добропорядне сімейне життя, але морально й надалі зраджувати дружині / чоловікові, кожної хвилини думаючи про іншого / іншу...

Історія свекра взяла верх над трагедією Хлої, тому що, на відміну від неї, у чоловіка немає перспектив. Він зробив свій вибір і мусить жити безрадісним життям із чужою людиною. А в Хлої є вихід: прийняти все, зрозуміти колишнього чоловіка Адріана, його вибір, продовжувати жити, думати про майбутнє – своє і дітей. У неї ще є шанс на справжнє щастя. В іншому випадку їхнє спільне життя може перетворитися на нестерпне співжиття, отруїти дитинство ні в чому не винних дітей, бути ще одною ланкою в череді зіпсованих життів. Остання фраза П'єра натякає саме на це: «Можливо, ця маленька вперта дівчинка хотіла б жити з щасливішим татом?» [6, с. 157].

Хлоя, розбита жінка в глухому життєвому куті з образою на весь світ, наприкінці починає шкодувати про те, що П'єр свого часу не зважився на розрив із дружиною, починає розуміти, що нічого доброго з того, що він лишився в сім'ї, не вийшло, адже так було започатковано чимало нових проблем, які перекинулися на дітей П'єра. Хлоя збагнула, що в кожній події є інша сторона, що інша людина, закрита від співчуття власними образами, може теж переживати трагедію. Так їй вдалося подивитися на свою історію збоку і змиритися з тим, що сталося. Читач розуміє: у Хлої є майбутнє. Якби ж вона зациклилася на своїх образах, змиралася з роллю жертви, яку ніхто не розуміє, її перспективи були б надто невтішні.

Разом із Хлоєю «прозріває» і читач, точніше, читачка, бо саме для неї, тієї зрадженої жінки, яка втратила сенс життя, призначено цю історію. Справа навіть не у зраді чоловіка. Є багато ситуацій, коли жінка відчуває себе несправедливо ображеною. Гавальда з власного досвіду знає: така жінка потребує допомоги, але не тільки співчуття. Їй потрібно перестати жаліти себе, розібратися зі своїми проблемами, подивитися на події збоку і підступити до вирішення проблем конструктивно.

Висновки. Отже, в романі Анни Гавальди маємо вартісний приклад психоаналітичного нарративу. Завдяки поєднанню зовнішньої простоти та внутрішньої глибини, тонкого психологізму й бездоганної точності кожного слова твір дає прекрасний матеріал для дослідження нарративних особливостей жіночого письма, для аналізу художньої літератури за допомогою психоаналітичного методу. Застосування потужної бази психоаналізу у вивченні жіночого нарративу – ось проблема для подальших досліджень.

Джерела та література

1. Анна Гавальда: «Пишу, чтобы узнать, чем все закончится» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vz.ru/culture/2007/6/18/88683.html>
2. Жеребкіна І. «Прочти мое желание...». Постмодернизм. Психоанализ. Феминизм / И. Жеребкіна. – М. : Идея-Пресс, 2000. – 256 с.
3. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство : посібник / Н. В. Зборовська. – К. : Академвидав, 2003. – 392 с. – (Альма-матер).
4. Літературознавча енциклопедія. У 2-х т. Т. 2 / [уклад. Ю. І. Ковалів]. – К. : Академія, 2007. – 623 с.
5. Фрейд З. Введение в психоанализ : лекции / З. Фрейд ; пер. с нем. Г. В. Барышноковой ; под ред. Е. Е. Соколовой и Т. В. Родионовой. – СПб. : Изд. группа «Азбука-классика», 2010. – 480 с.
6. Gavalda A. Je l'aimais [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://nazykye.ru/wp-content/uploads/2012/03/anna_gavalda_je_l_aimais.pdf

Натяжко Светлана. Психоаналитический нарратив в творчестве Анны Гавальды (на примере романа «Я ее любил / Я его любила»). В статье говорится о важности и актуальности исследования творчества современной французской писательницы Анны Гавальды в психоаналитическом аспекте. Представлены основные характеристики художественного нарратива писательницы на примере романа «Я ее любил / Я его любила». Отображено непосредственную связь художественного нарратива с психоанализом. Осуществлен анализ произведения в контексте творчества Анны Гавальды. Исследована жанровая специфика произведения, система персонажей, способы применения психоанализа в романе «Я ее любил / Я его любила». На этой основе доказывается целесообразность введения в словарь литературоведческих терминов, которые касаются понятия «психоаналитический нарратив», с целью подчеркивания художественной функции «истории болезни» героя.

Ключевые слова: женская литература, художественный нарратив, психоаналитический нарратив, метод психоанализа, писатель-психоаналитик.

Natyazhko Svitlana. Psychoanalytic Narrative in the Works of Anne Gavalda (on the Example of the Novel «I Loved her / I Loved Him»). The article deals with the importance and necessity of research of the work of contemporary French writer Anne Gavalda in the psychoanalytic sense. The basic characteristics of the literary narrative of the writer on the example of the novel «I loved her / I loved him» are examined. A direct connection of between the literary narrative and the psychoanalysis is shown. The analysis of the novel in the context of the Anne

Gavalda's works is envisaged. A genre specific of the novel, a system of characters, application ways of the psychoanalysis in the novel «I loved her / I loved him» are studied. On this basis the expediency of entering of the term "psychoanalytic narrative" in the dictionary of literary terms is proved to depict the literary function of «a history of disease» of a character.

Key words: women's fiction, literary narrative, psychoanalytic narrative, method of psychoanalysis, writer-psychoanalyst.

Стаття надійшла до редколегії
10.09.2013 р.

УДК 821.02

Оксана Радавська

Експресіоністські засоби в романі Луї-Фердінана Селіна «Подорож на край ночі»

Проаналізовано стиль роману Луї-Фердінана Селіна «Подорож на край ночі». Оскільки експресіонізм характерний для антивоєнної літератури періоду Першої світової війни, контекст роману наштовхує на думку розглянути його в аспекті експресіонізму. По-іншому трактується роман, висвітлюються головні ознаки експресіонізму в його змісті й формі, на рівні проблематики та художніх засобів. Зокрема, розглянуто загострену антивоєнну проблематику. Роман відзначається абсурдом, мотивом приреченості людства, безперспективністю буття, болем, вогнем, смертю. Через загострену емоційність, що виражається підвищеною тривожністю, страхом, безвихіддю, нервозністю, болем та стражданнями, фрагментарність сюжетобудови, використання в романі образу вогню, присутнього в більшості експресіоністських творів про війну, твір символізує смерть, агонію, пекло, муки, страждання, біль, кров тощо. Роман відзначається нервовою напруженістю, що виражається у викривленні реалій, які використовують усі експресіоністи для нагнітання емоцій для більш яскравого змалювання жахів війни. Твір багатий на іронію, самоіронію, гротеск; у ньому наголошено на абсурдності світу та людського буття, домінує інтонація крику, утілено експресіоністську тему самотності та приреченості людини.

Ключові слова: експресіоністський стиль, експресіоністські засоби, образ вогню, деформація, абсурдність світу.

Мета статті – проаналізувати стиль роману Луї-Фердінана Селіна «Подорож на край ночі» та довести, що роман містить яскраві ознаки експресіонізму. Це авторська концепція, відмінна від традиційного бачення роману у вітчизняній та зарубіжній літературознавчій науці.

Проблемою виступає той факт, що в нашій країні модернізм тривалий час нехтувався, тому велика кількість творів цього періоду не досліджена належним чином або тлумачилась упереджено, на ідеологічних засадах. Що стосується роману Селіна «Подорож на край ночі», то зацікавлення радянської критики цим романом було результатом певного збігу обставин. Критики знайшли в романі те, що хотіли бачити в тогочасній зарубіжній літературі, і трактували його по-своєму, так, як їм було вигідно. Але після подорожі в СРСР 1936 р. Селін опублікував нарис «Моя провина», який радянська критика сприйняла як наклеп на країну і віднесла до буржуазної літератури. У 2000 р. в Україні роман був опублікований із фундаментальною передмовою Дмитра Наливайка, розглянутий і проаналізований у світлі сучасних концепцій і підходів, тобто в контексті модернізму.

Наше **завдання** полягає в тому, щоб увиразнити тези про модернізм у романі, сфокусувати увагу на проблемах стилю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Д. Наливайко стверджує, що цей роман не є твором, написаним у традиціях реалістично-натуралістичного роману: «У романі реальне перебуває на грані ірреального, яке досягається інтуїтивно... легко зісковзує в кошмар і маячню» [4, с. 13]. Можна провести паралель із романом А. Барбюса «Вогонь», який радянська критика відносила до критичного реалізму, але минув час, і ми з інших позицій розглядаємо цей роман, бачимо, що роман містить виразні ознаки експресіонізму. Селін багато в чому перегукується із Барбюсом, оскільки експресіонізм мав місце саме в антивоєнній літературі, він